

1508 Waterschap De Beaumondspolder, 1897-1958

- INLEIDING
- INVENTARIS
- 1. Algemeen en bestuur
- 2 Functionarissen en personeel
- 3 Financiën
- 3.1 Rekeningen en bijlagen
- 3.2 Andere stukken
- 3.3 Omslag
- 4 Kunstwerken
- 4.1 Algemeen
- 4.2 Waterkeringen
- 4.3 Waterbeheersing
- 4.4 Werken van derden
- 5 Kaarten

INLEIDING

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN HET WATERSCHAP DE BEAUMONDSPOLDER, 1897 - 1958

door G.W.G. van Bree

Uit: De oude archieven van het waterschap 'De Striene'.
(Geïntervieweerd en uitgegeven in opdracht van het Hoogheemraadschap de Brabantsche
Bandijk, 1969)

HET WATERSCHAP 'DE STRIENE'

Algemene inleiding

Het gebied, dat in 1958 bij besluit van Provinciale Staten van Noord-Brabant werd begrepen in het nieuw opgerichte grote waterschap De Striene, omvat het gedeelte van de provincie gelegen tussen de rivier Mark en Dintel, Het Hollandsch Diep, de Krammer, het kanaal van Zevenbergen en de Roode Vaart, ter grootte van omtrent 11.000 hectaren. In dit gebied zijn de gemeenten Willemstad, Fijnaart, Standdaarbuiten (deze drie geheel), Klundert en Zevenbergen (deze twee gedeeltelijk) gelegen. Het constitutiebesluit bevat tevens de opheffing van de hierin gelegen waterschappen Ruigenhil, Oude Heijningen, Oude Fijnaart, Mooie Keene, Sabina Henricapolder, Beaumondspolder, Elisabethpolder, Jufvrouwenpolder, Oude Appelaar, Groote Torenpolder, Nieuwland of Mancía Winterpolder, Prins Hendrik - of Mancía Zomerpolder, Oudland van Standdaarbuiten, de Noord-Toren, Oost- en West Meerenpolder en Niervaert. De archieven van deze waterschappen zijn overgegaan naar het bestuur van het nieuwe waterschap 'De Striene'.

Het gebied van De Striene is in het verleden op staatkundig gebied rijk gevarieerd geweest. Op het einde van de 18e eeuw was het verdeeld over zes jurisdicties te weten:

Standdaarbuiten, Fijnaart en Heijningen (heerlijkheden onder de Markies van Bergen op Zoom), Willemstad (heerlijkheid en stad onder het huis van Oranje, oorspronkelijk echter toebehorend aan de markies van Bergen op Zoom), Klundert en Zevenbergen (heerlijkheden onder het huis van Oranje. Zevenbergen voorheen echter met eigen heren of heren uit grote Zuid Nederlandse geslachten). Standdaarbuiten, Fijnaart, Heijningen en Willemstad behoorden onder het hertogdom Brabant, Klundert en Zevenbergen behoorden tot het graafschap Holland

Wenden wij onze blik verder in de geschiedenis, dan wordt ook dit beeld weer gewijzigd. Rond 1250 zijn in dit gebied twee heren partij: de heer van Breda en de heer van Strijen. De laatste had ongeveer het gebied van de huidige gemeenten Klundert en Zevenbergen, Breda de rest. In 1290 valt de heerlijkheid Breda uit elkaar in een heerlijkheid Breda en een heerlijkheid Bergen op Zoom alsmede een groot gebied, dat gemeenschappelijk beheerd werd. Onder dit laatste gebied vallen de latere gemeenten Willemstad, Fijnaart en Standdaarbuiten. Van Strijen splitst zich onder een jongere tak uit de familie van Strijen de heerlijkheid Zevenbergen af, later eveneens Klundert of Niervaert. Zevenbergen groeide allengs los van haar band met Strijen en leidde sinds 1427 een geheel onafhankelijk bestaan. Niervaert (Klundert) werd in 1362 door de heer van Strijen te leen gegeven aan Jan van der Leck, zoon van de heer van Breda. Sindsdien volgt het de heren van Breda uit de geslachten Polanen en Nassau. Het gemeenschappelijk gebleven gebied uit het oude land van Breda werd in 1458 door de heren van Breda en Bergen op Zoom verdeeld.

De verdelingsregeling muntte niet uit door duidelijkheid al had de heer van Bergen wel de beste papieren. In 1510 besliste de Grote Raad van Mechelen in een geschil tussen Bergen en Breda en wees Standdaarbuiten, Bloemendael, Zomerland, de Meeren, Heijningen en Fijnaart toe aan de heer van Bergen en Bouwensland en de Nieuwe Amer aan beide heren gezamenlijk. De twee laatste gebieden liggen in de uiterste noordoosthoek van het oude gemeenschappelijke land, ter plaatse waar reeds in 1458 twijfel en geschil was ontstaan. In 1519 deed Jheronimus van der Noot, kanselier van Brabant, als arbiter uitspraak tussen beide heren, waarbij Bouwensland en de Nieuwe Amer voor tweederde en een gedeelte van Standdaarbuiten aan de graaf van Nassau als heer van Niervaert werd toegewezen. De grenzen zijn dan ongeveer tot rust gekomen. Bergen bezit nu de Gorzen, Standdaarbuiten, Fijnaart, Heijningen, Ruigenhil en de Meeren. Niervaert (Nassau) bezit het grootste gedeelte van Bouwensland en Nieuwe Amer benevens de gorzen welke steeds onder de heerlijkheid van Niervaert hadden behoord. Zevenbergen bezat de Zandberg en de Nieuwendijk. Zevenbergen werd later nog vergroot met de gorzen van de Meeren, die in 1527 door de heer van Bergen aan de heer van Zevenbergen werden afgestaan. Eén wijziging kwam later nog tot stand; de polder Ruigenhil met het gelijknamige dorp - nu bekend als Willemstad - werd in de 80-jarige oorlog gedeeltelijk door de prinsen van Oranje aan de markiezen van Bergen op Zoom ontfutseld. In 1648 kwam Zevenbergen uit het bezit van het hertogelijk huis Aremberg en Aarschot in handen van Amalia gravin van Solms, weduwe van stadhouder prins Frederik Hendrik. Via haar is het overgegaan in de domeinen van de prinsen van Oranje-Nassau. Op de grenzen van een en ander heeft dit laatste echter geen invloed gehad.

Het waterschap De Beaumondspolder

Inleiding

Dit klein poldertje, groot circa 60 hectaren, dankt zijn naam aan Arnoud van Beaumont, heer van Cromstrijen en Numantspolder, die het in of rond 1654 bedijkte. De voorgeschiedenis

wordt beschreven bij de Sabina Henricapolder (archief 1509), zodat hier met een verwijzing kan worden volstaan.

Van de geschiedenis na de bedijking is niet veel bekend. Voor de bedijking van de Sabina Henricapolder heeft het echter geen gelukkige geschiedenis gekend; verschillende malen is de dijk gebroken en de polder overstroomd. Na de overstroming van 3 maart 1715 is de dijk niet meer op zijn oude wintervloedhoogte gebracht doch geëgaliseerd en gebracht tot een kade van bijna 3 meter hoogte. De landerijen zijn vanaf dat tijdstip voornamelijk als weiland gebruikt. De eigenaren van de aanwassen (zie Sabina Henricapolder) hebben het landje waarschijnlijk in de 18e eeuw onder elkaar verdeeld. Wij vinden dan de families Vinck, Van Nijeveld, Pieterse, Van de Santheuvel, Hoogendorp, Van de Leur en Anemaet als eigenaars.

Na de bedijking van de Sabina Henricapolder in 1787 brak een gunstiger tijdperk aan voor het poldertje.

Het waterschap de Beaumondspolder dateert als zodanig pas van 1897; voorheen geschiedde het beheer door de ingelanden onderling, waarbij de grootste ingelande wel als 'dijkgraaf' zal zijn opgetreden. Hoe klein het poldertje is blijkt uit de bezoldiging van het bestuur volgens het bijzonder reglement van 1898 (prov. blad nr. 25). De dijkgraaf genoot f 3,-, de gezworenen ieder f 1,- en de secretaris-penningmeester f 5,- per jaar!! Later is de fooi wel wat opgetrokken. Vanaf de oprichting tot de opheffing in 1958 bestond het bestuur uit een dijkgraaf, twee gezworenen en een secretaris-penningmeester.

De noordelijke dijk van het poldertje was eerste waterkering. Bij de bedijking van buurman Sabina Henricapolder bleef dit stukje echter op de oude zomerkadehoogte. Aan deze voor de Sabina Henricapolder gevaarlijke toestand werd in 1789 een einde gemaakt door de gift aan de ingelanden van Beaumondspolder van 800 guldens met verplichting het stukje dijk op 10 putse voeten hoogte te brengen en te houden. Later wilde de Beaumondsingelanden zich van deze last ontdoen, hetgeen hen in de 19e eeuw gelukt schijnt te zijn. Bij de watersnood van 1 februari 1953 is dit stukje dijk niet beschadigd. Toch is de polder overstroomd, doch met water, dat over de kade tussen de Beaumondspolder en de Sabina Henricapolder stroomde. Het poldertje stond daarna meters onder water. Via het sluisje op Heijningse of Helse Haven werd het overstromingswater geloosd. Op 6 maart was de polder weer droog.

De uitwatering geschiedde vanouds op de Heyningse of Helse Haven waar een stenen sluisje lag, wijd ongeveer een meter, voorzien van een vloeddeur en schuif. In 1948 ontstonden plannen bij het bestuur om een bemaling te stichten door middel van een perspomp met een capaciteit van 6 m³ per minuut. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant onthielden echter in 1952 goedkeuring aan dit plan wegens de plannen tot combinatie van waterschappen in dit gebied. Een poging van de polder om via een duiker op de Oude Heyningen te lozen mislukte door afwijzing van dit voorstel door stemgerechtigde ingelanden van de Oude Heyningen. In 1956 bouwde het waterschap haar gemaalte toch; de kosten werden in een jaar betaald met een extra omslag.

Het archief

Het archief van dit kleine waterschap is vrijwel volledig vanaf de oprichting in 1898 bewaard gebleven. Alleen de rekening van het dienstjaar 1940/1941 ontbreekt. Terzake van bewaring en inventarisatie zijn geen bijzonderheden te vermelden. Het beslaat ongeveer 0,6 meter planklengte.

Toevoeging

Als gevolg van een gewijzigd inzicht met betrekking tot het beheer van archieven is door het Regionaal Archief West-Brabant aan het einde van de 20e eeuw besloten het 'systeem' van verzamelinventarissen (meerdere inventarissen van gelijksoortige archiefvormende instellingen in één deel) te verlaten en deze te vervangen door afzonderlijke inventarissen per archiefvormer.

Bovenstaande inleiding is in detail op deze nieuwe situatie aangepast.

Zevenbergen, december 2002.

M.A.M. Voermans

INVENTARIS

1. Algemeen en bestuur

1. Stukken betreffende het bijzonder reglement voor het waterschap, 1897-1905. 1 omslag
2. Register bevattende de notulen van dijkgraaf en gezworenen en stemgerechtigde ingelanden, van 1898 t/m 1928, tevens protocol van uitgaande brieven, 1898-1957. 1 deel
3. Reglement van orde voor de vergaderingen van stemgerechtigde ingelanden, 1904. 1 stuk
4. Lijsten van stemgerechtigde ingelanden, 1907-1957. 1 omslag

2 Functionarissen en personeel

5. Stukken betreffende de dijkgraaf en de gezworenen, 1908-1956. 1 omslag
6. Rooster van aftreding van de leden van het dagelijks bestuur, 1932. 1 deeltje
7. Stukken betreffende het personeel in het algemeen, 1931-1952. 1 omslag
8. Stukken betreffende de pensioenen van het personeel in het algemeen, 1925-1958. 1 omslag
9. Stukken betreffende de secretaris penningmeester, 1925-1957. 1 omslag
10. Stukken betreffende de sluiswachter, 1932-1957. 1 omslag
11. Stukken betreffende de polderbode, 1946. 2 stukken

3 Financiën

3.1 Rekeningen en bijlagen

Toelichting: De rekeningen en bijlagen van de penningmeesters zijn per dienstjaar tot een omslag verzameld. Van de bijlagen is - wegens de geringe omvang van de stukken - niets vernietigd. De rekening van het dienstjaar 1940/41 ontbreekt. Het dienstjaar loopt van 1898 t/m 1903 van 1 januari tot 31 december d.a.v., en van 1904 t/m 1958 van juli tot 30 juni d.a.v.

12-71. Rekeningen en bijlagen, 1898-1957/58. 60 omslagen

van Dirk van Dis

12. 1898
13. 1899
14. 1900
15. 1901
16. 1902
17. 1903
18. 1904/05
19. 1905/06
20. 1906/07
21. 1907/08
22. 1908/09
23. 1909/10
24. 1910/11
25. 1911/12
26. 1912/13
27. 1913/14
28. 1914/15
29. 1915/16
30. 1916/17
31. 1917/18
32. 1918/19
33. 1919/20
34. 1920/21
35. 1921/22
36. 1922/23
37. 1923/24
38. 1924/25
39. 1925/26
40. 1926/27
41. 1927/28

van Martinus Johannes Teunis Sneep

42. 1928/29
43. 1929/30
44. 1930/31
45. 1931/32
46. 1932/33
47. 1933/34
48. 1934/35
49. 1935/36
50. 1936/37
51. 1937/38
52. 1938/39
53. 1939/40
54. 1940/41

- 55. 1941/42
- 56. 1942/43
- 57. 1943/44
- 58. 1944/45
- 59. 1945/46
- 60. 1946/47
- 61. 1947/48
- 62. 1948/49
- 63. 1949/50
- 64. 1950/51
- 65. 1951/52
- 66. 1952/53
- 67. 1953/54
- 68. 1954/55
- 69. 1955/56
- 70. 1956/57
- 71. 1957/58

3.2 Andere stukken

- 72. Stukken betreffende de door het waterschap aangegane geldleningen, 1934-1946. 1 omslag
- 73. Stukken betreffende de statistiek der financiën, 1939-1956. 1 omslag

3.3 Omslag

- 74. Legger der belastbare percelen, z.d. ca. 1900. 1 deel in plano
- 75. Kohieren van omslag der polderlasten, 1899-1909, 1921-1957. 1 omslag
- 76. Stukken betreffende de heffing en invordering der polderlasten, 1946-1957. 1 omslag

4 Kunstwerken

4.1 Algemeen

- 77. Stukken betreffende de toestand van het waterschap in het algemeen en de uitvoering der kunstwerken, 1918, 1935-1955. 1 omslag
 - 78. Stukken betreffende de in werkverschaffing uitgevoerde werken, 1935-1937. 1 omslag
- N.B.: Zie hiervoor ook de archieven van de waterschappen De Mooie Keene, De Oude Fijnaart, De Oude Appelaar en de Groote Torenpolder.
- 79. Stukken betreffende de afwikkeling van de oorlogsschaden, 1940-1956. 1 omslag
 - 80. Stukken betreffende de afwikkeling van de watersnoodschaden, 1953-1956. 1 omslag

4.2 Waterkeringen

81. Legger van de waterkeringen onder beheer van het waterschap, 1905. 1 stuk

82. Stukken betreffende de zeedijk ten noorden van de polder en de daarachter gelegen dijksloot, 1920, 1948. 1 omslag

4.3 Waterbeheersing

83. Stukken betreffende de uitwatering van de polder, 1920-1951. 1 omslag

84. Bestek en voorwaarden van uit te voeren werkzaamheden aan de polderwaterleidingen, 1922. 1 stuk

85. Rapport inzake de mogelijkheid van uitwatering op de Sabina Henricapolder, uitgebracht door de Nederlandse Heidemaatschappij, 1941. 1 omslag

86. Stukken betreffende de bouw van een uitwateringsgemaaltje, 1948-1957. 1 omslag

4.4 Werken van derden

87. Stukken betreffende de aan de Koninklijke Landmacht verleende vergunning tot het leggen van een pijpleiding, 1955-1956. 1 omslag

5 Kaarten

88. Kaart van de Beaumondspolder, z.d. 1 stuk